

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.25, maj 2025

Indledningen er redigeret af Else Riisager og Jon Tafdrup

Tilsyn ved ph.d. Vibeke A. Pedersen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til “Langfredags-Psalme”

ved Lea Maria Wierød Borčak

Indhold

- 1 Førstetrykket og salmen i salmebøger
- 2 Historisk-poetisk fremstilling
- 3 Grundtvig som ældre, etableret salmedigter
- 4 Form og melodi
- 5 Forsoningssalme
- 6 Anvendt litteratur

1 Førstetrykket og salmen i salmebøger

N.F.S. Grundtvigs “Langfredags-Psalme” blev offentliggjort i *Dansk Kirketidende* palmesøndag 1858. Få år efter forkortede P.A. Fenger salmens 16 strofer til fire, som fra og med tredje udgave indgik i hans *Tillæg til evangelisk-christelig Psalmebog* (1861). Det er disse fire strofer, der er blevet salmens form i brug, og som er videreført helt frem til *Den Danske Salmebog* fra 2002.

2 Historisk-poetisk fremstilling

Grundtvig var dybt optaget af den bibelske historie og betragtede den som en levende fortælling, ikke blot et teologisk dogme. I denne salme formidler han beretningen om Abraham og Isak i et dramatisk sprog, hvor Isaks angst og Abrahams tro skildres levende. Grundtvigs karakteristiske bibelske intertekstualitet og billedsprog er centrale i salmen, hvor han samler Det Gamle og Det Nye Testamente i en poetisk fremstilling af frelsens mysterium. Det bibelhistoriske perspektiv er et af Grundtvigs varemærker, idet han søgte at gøre Bibelen nærværende for almindelige mennesker.

Isaks spørgsmål “Hvor er Lammet?” bliver i salmen koblet til Jesu lidelse og død som den endelige opfyldelse af det gamle offerspørgsmål. Denne måde at gøre bibelhistorien levende på betegnes ofte som Grundtvigs historisk-poetiske indfaldsvinkel til hans salmedigtning (se fx Balslev-Clausen 1989, s. 51-53).

3 Grundtvig som ældre, etableret salmedigter

Digtet blev skrevet på et tidspunkt, hvor Grundtvig var en etableret præst og digter, og hvor hans betydning for dansk kirkeliv var voksende. Siden 1839 havde han været præst ved Vartov, hvor han blev samlingspunkt for den grundtvigske bevægelse. Hans menighed samlede sig om en folkelig og frisindet kristendom, som i høj grad kom til udtryk i hans billedrige og livsglade salmedigtning. “Langfredags-Psalme” bærer dog præg af en mere alvorlig og passionspræget tone end mange af hans mere livsbekræftende salmer.

4 Form og melodi

Salmen er trokæisk opbygget og har henholdsvis 8 og 7 stavelser i hver af de otte verslinjer med kataleks i linje 2, 4, 5 og 6. Kataleks vil sige, at linjens sidste versfod er inkomplet. Rimfølgen er Ab Ab cc DD. Versemålet kendes fra Thomas Kingos “Over Kedron Jesus træder” (1869). I Fengers tillæg blev angivet, at salmen havde melodi af komponisten Christian Barnekow. Denne melodi, som er ukendt i dag, er i romantisk stilart og maler ordene udtryksfuldt med f.eks. et opadgående sekstspring på ordet “Offerkniv” i første strofe. Den bragtes første gang i 2. oplag af Henrik Rungs *Salmemelodien i Dansk Tradition 1569–1973* fra 1868. Melodien til “Jesus, dine dybe vunder” stammer fra Genève-psalteret, som blev udgivet på initiativ af reformatoren Jean Calvin. Denne melodi har været knyttet til “Jesus, dine dybe vunder” i danske koralbøger siden Kingos *Graduale* fra 1699 (Thuner 1930, s. 218; Glahn 2000, s. 101). Som Kjærgaard bemærker, understøtter melodien derfor stemningen af langfredag, idet denne melodi i forvejen er associeret med en passionssalme og tilfører en dybde og en liturgisk kontinuitet til salmens udtryk (Kjærgaard 2008, bind 2, s. 199).

5 Forsoningssalme

Genremæssigt placerer “Langfredags-Psalme” sig som en passionssalme, der understreger korsets betydning, men som også peger frem mod påskens sejr. Den skildrer Jesu offerdød som frelseshistoriens vendepunkt og fører læseren gennem en meditativ refleksion over lidelsen, synden og forsoningen. Malling anfører, at salmen kan opfattes som Grundtvigs “hovedsalme om forsoningen” (Malling 1962, bind 2, s. 271), og han påpeger, at Grundtvig selv satte denne salme højere end den i dag mere kendte “Hil dig, Frelser og Forsoner”. I Grundtvigs salmedigtning er “Langfredags-Psalme” således en central salme om forsoningen, selvom den næppe synges meget længere.

6 Anvendt litteratur

- Balslev-Clausen, Peter (1989) “Verdenssyn og menneskesyn i Grundtvigs

salmeligting” i *Grundtvig Studier* 1989, s. 46-65. København.

- *Dansk Kirketidende* (1858), nr. 14, 28. marts, udg. C.J. Brandt & O.J. Sadolin. København.
- Fenger, P.A. udg. (1861) *Tillæg til evangelisk-christelig Psalmebog*, 3. udg. [1857]. København.
- Glahn, Henrik (2000) *Salmemelodien i dansk tradition 1569–1973*. København.
- Kingo, Thomas (1967) *Gradual, En Ny Almindelig Kirke-Salmebog, Under behørig Noder og Melodier; Efter Hans Kongl: Maj:ts allernaadigste Befalning af de Fornemmeste Geistlige i Kiøbenhavn, til Guds Tieneste paa Søndagene, Festerne, Bededagene, og til anden Gudelig Brug i Kirkerne udi Danmark og Norge, af gamle Aanderige Sange, ordentlig indretted og flitteligen igiennemseet, med mange ny Salmer forbedret, og i ligemaader efter Kongl. Befalning til Trykken befodret*, udg. Erik Norman Svendsen & Henrik Glahn [1699]. København.
- Kjærgaard, Jørgen (2008) *Salmehåndbog*, 2. udg., bind 1-2. København.
- Malling, Anders (1962-1978) *Dansk salmehistorie*, bind 1-8. København.
- Rung, Henrik (1868) *Tillæg til Weyses Choralbog: 2. betydelig forøgede Opl.* København.
- Thuner, O.E. (1930) *Dansk Salme-Leksikon: Haandbog i dansk Salmesang. En hymnologisk Sammenstilling af Ord og Toner med historiske og bibliografiske Oplysninger*. København.